

مقایسه استفاده از نور در یک بنا سنتی ایرانی (خانه طباطبایی) و یک بنای معاصر غرب (گنبد رایشتاگ)

دکتر حسن سجاده‌زاده^{1*}، مهندس علی حاتمی²، مهندس فرشید فرصتی کهریزی³

¹استادیار دانشکده هنر دانشگاه بوعلی سینا

Ali.h9676@yahoo.com , 09353088396

²دانشجو کارشناسی ارشد معماری دانشگاه علوم تحقیقات کرمانشاه

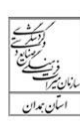
Ali.hatami9676@gmail.com

³دانشجو کارشناس ارشد معماری دانشگاه علوم تحقیقات کرمانشاه

Fofoka68@gmail.com

چکیده

کاربرد مفاهیم پایداری و اهداف توسعه پایدار در جهت کاهش اتلاف انرژی و آلودگی محیط زیست در معماری، مبحثی به نام معماری پایدار را به وجود آورده است. در این نوع معماری، ساختمان نه تنها با شرایط اقلیمی منطقه خود را تطبیق می‌دهد، بلکه ارتباط متقابلی با آن برقرار می‌کند. نور طبیعی یکی از انرژی‌های پاک، قابل دسترس و تبدیل پذیر می باشد که می تواند الودگی های محیطی را بسیار کم کند. از دید همگان نور "جزء اساسی و ضروری در ساختمان است. که کار آن روشن کردن فضا به منظور قابل رویت ساختن آن است. که متأسفانه امروزه در جامعه ایرانی به این عنصر مهم و حیاطی در معماری هیچ توجهی نمی شود. استفاده از نور طبیعی و خلق آثار با این پدیده نه تنها باعث کاهش استفاده از نور مصنوعی (برق) میشود بلکه باعث زیبایی و تنوع در ساختمان ها می شود. با نگاهی به گذشته، به راحتی می توان اهمیت نور در دوره های قبل پی برد که امروز این عنصر مهم در معماری ایرانی نادیده گرفته شده است و با نگاهی به معماری معاصر جهان می توان حس کرد که ما از عنصر نور بی بهره بودیم. نور طبیعی که حامل انرژی حیات بخش درونی است به عنوان یکی از منابع وجود حیات بر روی زمین محسوب می گردد. علاوه بر آن نور می تواند با رنگ ها و جلوه های متفاوت خود باعث تغییر چهره یک مکان شود زیرا نور در هر یک از فصول سال " در آب و هواهای متفاوت و یا در هر زمانی از طول روز دارای چهره ای مخصوص به خود می باشد. در این مقاله ما سعی کرده ایم به مقایسه چگونگی استفاده از نور در دو دوره ی مختلف و در دو مکان مختلف یعنی خانه قاجار در ایران و گنبد رایشتاگ در آلمان بپردازیم و اینکه در معماری حال حاضر ما هیچ توجهی به این دو موضوع نشده است و معماری ما نسبت به گذشته سیر نزولی داشته است و از علم روز دنیا نیز به چه اندازه عقب مانده است. ابتدا ما به معرفی اجزا نور گیری و چگونگی استفاده از آنها در ساختمان سنتی و گنبد رایشتاگ، و سپس به مقایسه و نتیجه گیری در این بحث می پردازیم. روش این پژوهش مبتنی بر پژوهش محور است. نتایج به دست آمده از این پژوهش با هدف معماری پایدار به اصلاح رابطه انسان، طبیعت و معماری می پردازد.

واژه های کلیدی : نور، خانه طباطبایی، گنبد رایشتاگ، بنای سنتی، نورگیری، توسعه پایدار

مقدمه

زیبایی که به چشم می آید از پرتو نور و روشنایی است و گرچه در تاریکی، زیبایی مفهومی ندارد. زیبایی حقیقتی با نور معرفت درک می گردد و زیبایی ظاهری با عزیزترین حس ما که بینایی است دیده می شود. نور و روشنایی چه ظاهری و چه عرفانی باعث می شود که زیبایی به چشم آید و رنگ و سایر زیباییهای شیء جلوه کند. بنابراین بحث نور و پرداختن به آن می تواند در مباحث زیبایی شناسی و هنر جایگاه ویژه ای داشته باشد. از جمله علوم و هنرهایی که می توان به نقش نور در آن اشاره داشت، هنر معماری است که بحث مفصلی را در زمینه روند بهره گیری از نور طبیعی به خود اختصاص می دهد. ابزار و وسایل روشنایی نیز به عنوان عواملی که تأمین کننده ی نور مصنوعی هستند، مطرح می باشند. در هنر معماری نور یکی از اجزایی است که کنار عناصر و مفاهیم دیگر از قبیل ساختار، نظم فضایی، مصالح، رنگ و ... مطرح می شود و در طراحی به عنوان یک عنصر مجزا باید نقش خود را ایفا کند. یکی از مهمترین مشخصه های نور طبیعی، توالی و دگرگونی آن در طول روز است که باعث حرکت و تغییر حالت در ساعات مختلف می شود.

کاربرد مفاهیم پایداری و اهداف توسعه پایدار در جهت کاهش اتلاف انرژی و آلودگی محیط زیست در معماری، مبحثی به نام معماری پایدار را به وجود آورده است. در این نوع معماری، ساختمان نه تنها با شرایط اقلیمی منطقه خود را تطبیق می دهد، بلکه ارتباط متقابلی با آن برقرار می کند. بطوریکه بر اساس گفته ریچارد راجرز: ساختمان ها مانند پرندگان هستند که در زمستان پره های خود را پوش داده و خود را با شرایط جدید محیط وفق میدهند و بر اساس آن سوخت و سازشان را تنظیم می کنند. (گرچی مهلبانی، 1389: 2) از دید همگان نور "جزء اساسی و ضروری در ساختمان است. که کار آن روشن کردن فضا به منظور قابل رویت ساختن آن است. در هنر ساختمان سازی یا به عبارتی معماری نور یکی از اجزایی است که کنار عناصر و مفاهیم دیگر از قبیل ساختار "نظم فضایی" مصالح "رنگ و .... مطرح می شود و در طراحی به عنوان یک عنصر مجزا باید نقش خود را ایفا کند. ولی واقعیت این است که در بسیاری از موارد در ساختمان سازی و معماری های داخلی به نور بیشتر به عنوان یک عامل روشن کننده که باعث کاهش مصرف نور مصنوعی و در نتیجه کاهش مصرف برق! می شود" می نگرند و فقط به مواردی از قبیل این که نور جنوبی و شمالی بر نور شرقی و غربی ارجحیت دارد و در مواقع ناچاری نور شرقی از نور غربی بهتر است "توجه می شود و معماران به صورت کلیشه ای و از روی عادت آن را رعایت می کنند و اگر در ساختمان سازی نیازی به نور پردازی و ایجاد مفاهیم و تاکید هایی توسط نور باشد منحصرا به استفاده از نور مصنوعی می پردازند و با انواع درجات و رنگ های نور مفهوم و طرح خود را اجا می کنند. در صورتی که با نگاهی به تاریخ معماری گذشته (تقریبا هر نوع معماری تاریخی) نور به عنوان یک عنصر مجزا به کار گرفته شده و به نتایج بسیار زیبایی هم رسیده اند. (ماهوش، 1392: 75)

یکی از مهمترین مشخصه های نور طبیعی " توالی و دگرگونی آن در طول روز است که باعث حرکت و تغییر حالت در ساعات مختلف می شود. " در تاریخ نقاشی توجه به نور در دوره امپرسیونیست ها دیده می شود. هنگامی که نقاشان آلتیه های خود را ترک کردند و در زیر نور خورشید با نور طبیعی مشغول نقاشی شدند. از مشخصات این سبک توجه به رنگ و نور در